

Мотивація переважно внутрішня: викладання – цікава й захоплива справа, що потребує великої віддачі педагога, який створює умови для формування вагомих знань, умінь, навичок, компетенцій для розвитку учнів.

Стратегія викладання: допомога учням якомога повніше зрозуміти матеріал, інтеграція та розширення інформації, виділення часу для обговорення й вирішення проблем.

Таким чином, для організації навчання в інклюзивному класі вчителю необхідно застосовувати підходи й стратегії різного типу, намагатися охопити навчальною програмою всіх учнів, тобто давати кожному з них можливість опанувати один і той самий зміст предметів на своєму рівні.

Список використаних джерел

1. Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально–методичний посібник / Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко; За заг. ред. А. А. Колупасової. – К.: Видавничка група «А.С.К.», 2012. – 360 с.
2. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.04.2020).
3. Колупасва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально–методичний посібник / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2019. – 304 с.
4. Паливода А.В. Планування спрямоване на кожного учня: посібник з розроблення та впровадження індивідуальних початкових планів: посібник / А.В. Паливода. – К.: 2012. – 86 с.
5. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально–методичний посібник/ О.М. Таранченко, Ю.М. Найда. – К.: Видавничка група «А.С.К.», 2012 – 124 с.

Задорожна Л. К.

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»

БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Багатонаціональність України, її спрямованість на європейську і світову інтеграцію зумовлюють необхідність у створенні умов для повноцінного життя у багатомовній та культурній розмаїтості українського суспільства, а також формування у молодих українців здатності до багатомовного спілкування в нових умовах міжнародної взаємодії і співробітництва. Ці суспільні виклики актуалізують проблему вміння ефективно спілкуватися кількома мовами, включаючи рідну для забезпечення повної й якісної комунікації та встановлення взаємопорозуміння між представниками різних народів у культур. Розв'язання цієї проблеми покликана багатомовна освіта (plurilingualeducation), визначають як складне поліфункціональне явище, спосіб навчання, що ставить за мету розширення мовного репертуару кожної особистості за рахунок збільшення кількості мов, якими вона може послуговуватися у житті [6]. Отже, багатомовна

освіта є дієвим інструментом підготовки молодого покоління до життєдіяльності і самореалізації в сучасному багатомовному середовищі.

Теоретичні і практичні аспекти багатомовної освіти стали предметом наукового інтересу вітчизняних і зарубіжних дослідників В. Авроріна, М. Бодоньї, Н. Баришнікова, К. Бейкера, В. Гаманюк, Ю. Дешерієва, М. Кардер, Д. Коїл, Дж. Куммінза, Н. Лавриченко, А. Леснянська-Дошак, В. Макі, Я. Мосаковски, Б. Малиновського, О. Першукової, О. Яковлевої та ін. Але чимало аспектів цієї проблеми потребують подальшого вивчення.

Аналіз наукових джерел свідчить, що багатомовність є міждисциплінарним явищем, яке з позиції філософії, політології, соціології розглядається як такий стан мовного середовища, за якого у постійному обігу перебуває не одна, а дві, три і більше мов з відповідним чином окресленим обсягом використання і, до того ж, здебільшого формалізовано зафіксованим статусом кожної з них [5, с. 266].

Варто зазначити, що у населенні світу багатомовні переважають над одномовними. З одного боку такі явища, як глобалізація і соціальна відкритість, сприяють поширенню багатомовності. Завдяки тому, що безвізовий режим полегшив пересування українців світом, а Інтернет багато в чому полегшив доступ до інформації, люди все частіше стикаються з іноземними мовами навіть без прямого контакту з їх носіями. З іншого боку люди різних національностей, які володіють переважно рідною мовою, історично визначають багатонаціональний склад нашої країни, для інтеграції в суспільство повинні володіти державною мовою. Однак для інтеграції в суспільство недостатньо вивчати українську мову тільки як навчальну дисципліну. Для цього необхідно навчатися українською, тобто державна мова має бути мовою освітнього процесу. Знати державну мову необхідно для того, щоби змогти у подальшому житті здійснювати професійну діяльність нарівні з іншими громадянами держави і бути конкурентоспроможним у будь-якій галузі народного господарства, політиці, стати повноправним громадянином України. Отже, уваги і турботи потребує збереження багатого мовного спадку як державної української мови так і мов національних меншин.

Аналіз регіональної специфіки діяльності та регіональних відмінностей в системі освіти області свідчить, що близькість кордону на півдні області та наявність у неї прабатьківщини для болгар, молдован, гагаузів, визначає відмінності багатонаціональних закладів освіти від українськомовних на півночі.

Така особливість регіону вимагає різних підходів до формування міжкультурної освіти та запровадження багатомовного навчання.

Тенденції розвитку багатомовної освіти школярів, на думку О. Першукової, стосуються багатьох складових процесу навчання, наприклад: 1) набору мов, які опановують у процесі навчання; 2) очікуваного за результатами навчання рівня багатомовної компетентності особистості як комплексної здатності; 3) способів і засобів формування цієї здатності у контексті формальної і неформальної освіти [4, с. 14].

Відповідно до положення частини п'ятої статті 53 Конституції України, громадянам, які належать до національних меншин гарантується право на

навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [3].

У п.13 Гаазьких рекомендацій вказано : «У середній школі значна частина навчального матеріалу має викладатися мовою меншини. Викладання мовою меншини як предмета має здійснюватися на постійній основі. Державна мова також повинна бути предметом постійного викладання, бажано вчителями, які володіють двома мовами і добре знають рівень культурної та мовної підготовки дитини. Протягом цього періоду необхідно поступово збільшувати кількість предметів, які викладаються державною мовою» [1, с. 6] .

Вказане узгоджується зі ст. 7 Закону України «Про освіту», правові приписи якої передбачають можливість використання мов нацменшин в освітньому процесі на всіх рівнях освіти, хоча й з перевагою державної мови. Підтвердженням цього є положення частини 4 статті 7 цього ж Закону, де вказується, що у закладах освіти, відповідно до освітньої програми, можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу [2]. Таку можливість уже використовували наприклад, в Одеській СШ I-III ступенів № 10 з поглибленим вивченням французької мови ім. льотчиків-космонавтів Г. Т. Добровольського та Г. С. Шоніна Одеської міської ради Одеської області, де хімія та біологія викладається державною та французькою мовами, у школі-ліцей «Чорноморський» м. Одеса математика викладається англійською мовою.

Багатонаціональний склад населення та наявність місць компактного проживання національних спільнот завжди враховувались органами виконавчої влади та місцевого самоврядування Одещини при формуванні засад регіональної освітньої політики. В зоні особливої уваги завжди знаходилась мовна освіта національних меншин.

Вже з початку 90-х років за рахунок регіональних ресурсів та в тісній співпраці з Інститутом модернізації змісту освіти МОН України розроблені навчально-методичні комплекси з болгарської, молдовської та гагаузької мов і літератур, розпочата підготовка педагогічних кадрів, організований неперервний процес підвищення їх кваліфікації, налагоджені тісні взаємозв'язки з національно-культурними товариствами, освітніми інституціями республік Молдова та Болгарія.

На даний час в області відповідно до запитів громадян існує мережа шкіл та дошкільних закладів де навчання здійснюється мовами національних меншин, або учні вивчають рідну мову як предмет чи факультативно.

За статистичними даними із 728 закладів загальної середньої освіти області у 12 школах учні навчаються мовами національних меншин.

- російською – 10 навчальних закладів (в т. ч. 3 приватні);
- молдовською – 2 навчальні заклади.

194 загальноосвітніх закладах області навчання здійснюється кількома мовами:

- українською і російською – 178 навчальних закладів;
- українською, російською та молдовською – 4 навчальний заклад;
- українською та молдовською – 11 навчальних закладів;
- українською та болгарською – 1 навчальний заклад.

Окрім того, у закладах освіти учні вивчають мови національних меншин як предмет: 461 учень вивчає болгарську мову, 178 – молдовську, 56 – гагаузьську, 20 – іврит, 4997 – російську.

Показовим є започаткування саме на Одещині проведення на обласному рівні мовних відкритих олімпіад з мов і літератур національних меншин (болгарської, молдовської, польської, іврит, російської).

Зважаючи на досвід Одещини у підтримці мов національних меншин та прагненню до розвитку багатомовної освіти, участь у міжнародних проєктах з 2016 року у 4-х закладах освіти (Городненській ЗОШ I-III ступенів Болградської районної ради, дошкільному навчальному закладі «Джерельце» Виноградівської сільської ради Болградського району, Великодолинському дошкільному навчальному закладі «Теремок» Овідіопольського району, Новосільському НВК Ренійського району) здійснюється дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня «Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті». Заклади освіти, які беруть участь у експерименті, є багатомовними і полікультурними, з низкою характерних особливостей, що стосуються застосування кількох мов у навчальному процесі.

Експеримент проходить відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 08.02.2016 року №95 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі дошкільних та загальноосвітніх закладів Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей. Підтримку даному експерименту надає офіс Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин.

Формування багатомовності дітей та учнів в умовах полікультурного та багатомовного середовища співпадає з формування ключових компетентностей учнів визначених Законом України «Про освіту» серед яких: спілкування рідною / державною мовою; спілкування іноземними мовами; соціальна та громадянська компетентності; соціальна компетентність для здоров'я і добробуту; компетентності для демократичного громадянства; обізнаність та самовираження у сфері культури.

У формуванні багатомовної особистості, важливу роль відіграє зміна освітньої парадигми – з традиційної (одномовної) на багатомовну. Ці зміни повинні бути впроваджені на кількох рівнях:

- а) інституційні зміни щодо викладання мов;
- б) зміни у підготовці вчителів і в стратегії прийняття, утвердження й визнання багатомовності різними освітніми закладами

Виходячи із вище викладеного заклади освіти області, які приймають участь у дослідно-експериментальній роботі провели значну організаційну підготовку:

- пройшло широке обговорення участі закладів освіти в експерименті;
- були сформовані творчі групи вчителів-дослідників;
- пройшло комплексне навчання педагогів шляхом проведення тренінгів, проблемно-цільових, науково-теоретичних, теоретико-методологічних та інформаційно-методологічних семінарів, круглих столів;
- визначена загальна мета навчання і рівня компетенцій, які мають бути досягненні в ході експерименту;

- встановлено інтегровану рамку змісту навчання;
- розроблено експериментальні робочі навчальні плани;
- розроблено тематичне планування;
- розроблені методичні рекомендації щодо підготовки вчителів для
- реалізації завдань експерименту;
- дібраний та створений діагностичний інструментарій й організаційно-методичне забезпечення реалізації моделі закладів освіти з багатомовним навчанням.

На завершальному етапі дослідно-експериментальної роботи учасники проекту мають презентувати пропозиції щодо впровадження одержаних результатів у практику роботи закладів освіти, запропонувати нові організаційно-освітні моделі навчального закладу з навчання кількома мовами як новітньої освітньої парадигми. На державному рівні має бути створена концепція багатомовної освіти в Україні.

Для забезпечення якісної багатомовної освіти в регіоні нашою академією здійснюється підвищення фахового рівня вчителів закладів освіти з національним складом учнів, створена дієва система перепідготовки педагогічних кадрів, які викладають мови національних меншин. Зазначимо, що підвищення професійного рівня вчителів також забезпечується підготовкою та методичною роботою у міжкурсовий період. В рамках експерименту з впровадження багатомовної освіти розроблено та впроваджено модуль «Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід». Крім того учителі мали можливість: вивчати міжнародний досвід у сфері білінгвальної освіти; ознайомлюватись з науковою літературою за темою експерименту з подальшим її обговоренням.

Отже, багатомовна освіта є галуззю, що активно розвивається, в її основі теорія, що багатомовність особи виникає в процесі розширення мовного досвіду людини, починаючи від рідної мови, яка використовується здебільшого в сім'ї, до опанування мов інших народів, вивчуваних в школі чи безпосередньо в мовному оточенні [7]. Участь у дослідно-експериментальній роботі всеукраїнського рівня «Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті» розкриває потужний потенціал і надає нові можливості для здійснення якісної багатомовної освіти в регіоні.

Список використаних джерел

1. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту і Пояснювальна записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.osce.org/uk/hcnm/32194?download=true>
2. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 540-IX від 30.03.2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 27-IX від 03.09.2019, ВВР, 2019, № 38, ст.160. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Першукова О. О. Тенденції розвитку багатомовної освіти школярів у західно-європейському контексті / О. О. Першукова. // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 2. – С. 13-22.
5. Яковлева О. В. Багатомовність як імператив доби та її значення для модернізації системи вищої освіти України / О. В. Яковлева // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 1029-II/2013 с.265–274.
6. Beacco, J., Byram, M. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education. Guide for the development of Language Education Policies in Europe Executive Version / J. Beacco, M. Byram, Council of Europe, 2007. – 51 p
7. Plurilingualism promotion Plan. A language policy for Andalusian society. – Council of Europe, Language Policy Division, Regional Ministry of education. – 2007. – 73 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/portfolio/default.asp?l=e&m=/main_pages

Здрагат С. Г.

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»

КОМБІНАЦІЯ ВИДІВ ОЦІНЮВАННЯ В ОСВІТІ: ЕВАЛЮАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Створення якісного освітнього простору стає сьогодні головною базовою умовою соціального запиту у сфері освіти на усіх рівнях, як на державному і регіональному, так і на рівні окремого закладу. Намагання наблизити якість вітчизняної освіти до міжнародних стандартів призводить до необхідності залучення зарубіжного досвіду. У країнах Європи і США ключовою діяльністю в цьому напрямку вже протягом кількох десятиліть виступає евалюація, яка дає змогу виведення процесів аналізу стану та динамічної оцінки організаційних, методичних та психологічних параметрів освітнього процесу, як в окремому закладі освіти, так і у системі в цілому, на якісно новий рівень.

Оцінювання освітнього процесу стало основним фокусом уваги в працях М. Брида, К. Вайс, Д. Гопкінза, М. Фуллана та інших учених. Функціональне призначення та види евалюації активно розглядають С. Глас, Б. Мак Дональд, М. Скрайвен, С. Томас, К. Хорш, Дж. Ширенста інші зарубіжні дослідники. Евалюація як інноваційний спосіб оцінювання стала об'єктом наукової рефлексії в працях В. Болотова, М. Ковальського, Є. Подольської, О. Макарової, М. Шашкиної, С. Щудло, які звертають особливу увагу на її роль у менеджменті якості освіти.

Частіше за все евалюацію сприймають як перевірку ефективності здійсненої діяльності і ступеня її відповідності поставленим цілям. При цьому її розглядають у контексті раціонально-критичного осмислення соціально-педагогічної значущості цілей освітньої діяльності. Евалюація у такому розумінні поєднувала контрольні функції з критичним аналізом емпіричного досвіду на фоні прогнозування тенденцій розвитку освітнього процесу. Вона включала розробку і обґрунтування процедур оцінювання якості освіти та всіх її компонентів [1]. У методологічному плані важливе значення має розгляд та застосування видів